

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України «Про внесення змін
до Цивільного кодексу України щодо інвестиційних фондів»
*(реєстр. № 13247 від 01.05.2025)**

***Анотація.** Інформаційна довідка містить результати аналізу проекту Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо інвестиційних фондів», підготовленого з метою визначення організаційно-правової форми інвестиційного фонду, а також синхронізації змін законодавства про інвестиційні фонди та кореспондуючих положень Цивільного кодексу України.*

***Ключові слова:** підприємницькі товариства, інвестиційний фонд, компанія з управління активами, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, учасник інвестиційного фонду.*

I. Вступ

Чинний Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) містить загальні положення про юридичну особу та організаційно-правові форми юридичних осіб. Серед основних організаційно-правових форм визначено товариства та установи. У нормі частини першої статті 84 чинного ЦК України в переліку підприємницьких товариств окремо не вказано інвестиційні фонди, оскільки відповідно до чинного Закону України «Про інститути спільного інвестування» від 5 липня 2012 року № 5080-VI¹ корпоративні інвестиційні фонди є акціонерними товариствами, а отже визначаються статтею 84 ЦК України як господарські товариства. Пайові інвестиційні фонди згідно із зазначеним Законом не є юридичними особами, а в їхніх інтересах діють компанії з управління активами, що створюються у формі акціонерного товариства чи товариства з обмеженою відповідальністю, а отже вони також підпадають під дію статті 84 ЦК України і відносяться до підприємницьких товариств.

Проект Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо інвестиційних фондів» (реєстр. № 13247 від 01.05.2025) (далі – законопроект) відповідно до пояснювальної записки розроблено з метою узгодження з нормами щодо створення та функціонування інвестиційних фондів, передбаченими проектом Закону України «Про інвестиційні фонди» (реєстр. № 13246 від 01.05.2025), а також згідно із законодавчою вимогою про те, що зміни до ЦК України можуть вноситися виключно законами про внесення змін до ЦК України (абзац четвертий частини другої статті 4 ЦК України).

За результатами аналізу положень законопроекту вважаємо за доцільне висловити такі міркування.

II. Основна частина

Як вбачається з пояснювальної записки, законопроект має на меті визначення організаційно-правової форми інвестиційного фонду, а також

¹ Про інститути спільного інвестування: Закон України від 5 липня 2012 року № 5080-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17#Text>

синхронізацію змін законодавства про інвестиційні фонди та кореспондуючих положень ЦК України.

Проект Закону України «Про інвестиційні фонди» (реєстр. № 13246 від 01.05.2025), на відміну від чинного Закону України «Про інститути спільного інвестування», пропонує дещо інші підходи до класифікації юридичних осіб – суб'єктів інвестиційної діяльності. Зокрема, компанії з управління активами залишаються господарськими товариствами, а от інвестиційні фонди набувають інших ознак, і розглядаються як окрема форма підприємницьких товариств, що не є господарськими товариствами. У зв'язку з цим виникло питання про доповнення статті 84 ЦК України новою окремою формою товариств. Саме тому законопроект є похідним від проекту Закону України «Про інвестиційні фонди». Запропоновані зміни до ЦК України можливі лише у випадку прийняття Верховною Радою України проекту Закону України «Про інвестиційні фонди», який, на наш погляд, перенасичений відсилочними нормами до нормативно-правових актів Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (далі – НКЦПФР), що, зокрема, несе ризик позбавлення проекту прозорості, передбачуваності, визначеності. У цьому аспекті варто зазначити, що Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ), здійснюючи тлумачення Європейської конвенції з прав людини, неодноразово наголошував, що національні закони мають бути передбачуваними, а законодавчі положення – зрозумілими для застосування. Окремі справи, розглянуті ЄСПЛ, стосувалися «законних очікувань» щодо майна – наприклад, ситуацій, коли особа очікує на отримання певного майна або доходу (*Рішення ЄСПЛ у справі «Інтерсплав проти України» від 9 січня 2007 року, заява № 803/02*²). У низці справ «легітимне очікування» ґрунтується на розумно виправданому очікуванні на дію правового акта, який має надійну правову основу та стосується прав власності (*Рішення у справі «Korecký v. Slovakia» від 28 вересня 2004 року, заява № 44912/98, § 47*).³

У разі прийняття проекту Закону України «Про інвестиційні фонди» (реєстр. № 13246 від 01.05.2025) у запропонованій редакції, на наш погляд, існує ризик непередбачуваності для інвестиційних фондів і компаній з управління активами вимог, що лише пізніше будуть визначатися нормативно-правовими актами НКЦПФР. У цьому зв'язку слід зазначити, що будь-який припис права має бути доступним і передбачуваним (*рішення ЄСПЛ у справах «Achour v. France», заява № 67335/01, п. 42*;⁴ «*Kononov v. Latvia*», заява № 36376/04, п. 185⁵ тощо).

² Рішення ЄСПЛ у справі «Інтерсплав проти України» від 9 січня 2007 року. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_194#:~:text=40.,%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%B7%D0%B0%D1%8F%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%B1%D1%83%D0%BB%D0%BE%20%D0%BD%D0%B5%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%BC

³ Рішення ЄСПЛ у справі «Korecký v. Slovakia» від 28 вересня 2004 року. URL:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-66758%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-66758%22]})

⁴ Рішення ЄСПЛ у справі «Achour v. France» від 29 березня 2006 року. URL:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-72927%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-72927%22]})

⁵ Рішення ЄСПЛ у справі «Kononov v. Latvia» від 17 березня 2010 року. URL:

[https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-98669%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-98669%22]})

Стосовно законопроекту варто зауважити, що оскільки ЦК України містить загальні положення про юридичну особу, на наш погляд, не вбачається потреби розкривати в ньому поняття та особливості інвестиційного фонду. Наприклад, сільськогосподарські кооперативи та сільськогосподарські кооперативні об'єднання, які теж віднесені до підприємницьких товариств, не визначаються у ЦК України, а їх правовий статус, особливості закріплені в окремих законах. Так само не розкривається у ЦК України поняття компанії з управління активами як різновиду акціонерного товариства, воно визначено в спеціальному законі (на цей час – у Законі України «Про інститути спільного інвестування»).

На нашу думку, запропоновані для доповнення глави 8 підрозділу 2 розділу II ЦК України нові статті 166-1, 166-2, 166-3, 166-4 можуть стати причиною певного дисбалансу (адже не пропонується визначення інвестиційної фірми, кастодіальної установи, компанії з управління активами). Водночас, на наш погляд, некоректним є законодавче положення, що організаційно-правова форма юридичної особи визначає/передбачає або не визначає/не передбачає відповідальність учасника (частина друга статті 166-1 ЦК України в редакції законопроекту). Юридична відповідальність визначається законом. І саме законом визначаються ознаки/характеристики організаційно-правової форми юридичної особи, до яких, зокрема, належить і така характеристика, яка традиційно формулюється положенням: «учасник не несе відповідальність за зобов'язаннями юридичної особи». Отже, вважаємо, що у проектах законів недоцільно робити висновки про організаційно-правову форму, а потрібно, на нашу думку, вказати конкретні ознаки цієї форми, яка в цьому випадку, окрім базових характеристик підприємницького товариства, набуває ще додаткових відмінних ознак конкретного товариства – інвестиційного фонду.

III. Висновки

Положення проекту Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо інвестиційних фондів» (реєстр. № 13247 від 01.05.2025) не суперечать Конституції України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, практиці і рішенням ЄСПЛ. Окремі застереження стосуються його деяких положень і проекту Закону України «Про інвестиційні фонди» (реєстр. № 13246 від 01.05.2025), з яким безпосередньо пов'язаний законопроект.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені у документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*